

NAPÓRÁK AUSZTRIÁBAN

Az alábbi ismertetés Karl Schwarzingер úr levelei és táblázatai alapján, azok írójának engedélyével készült.

Amíg a hazai "napórakedvelők" és -kutatók kapcsolatai, ismeretei a nyugat-európai gnomonikai körökkel (Hollandia, NDK és NSZK, Nagy-Britannia, Svédország) örvedetesen gyarapodott, közvetlen nyugati szomszédunk, Ausztria e téren szinte ismeretlen maradt. Néhány éve Keszthelyi Sándor keresett fel számos burgenlandi napórát, Bécsből pedig Posztoczky Iván barátunk közölt adatokat. Általánosságban azonban keveset tudtunk az ausztriai napórákról, annál is inkább, mivel — amint azt az osztrák amatőr egyesületek szervezője már egy évtizede közölte — e téma iránt nem sokan érdeklődtek.

Rendszerezett katalógus az ausztriai napórákról ugyancsak hiányzott. Mindössze Tirol tartomány napóráiról állított össze egy mintaszerű jegyzéket dr. Kühnel, 1954-ben.

Annál örvedetesebb volt, amikor ez év elején Karl Schwarzingер okl. mérnök, az osztrák kataszteri hivatal nyugalmazott munkatársa megkeresett, és közölte, hogy folyamatban van az ausztriai napórák kataszterének összeállítása, és egy ottani gnomonikai szövetség szervezése. Amint írta, ő maga nyolc évvel ezelőtt kezdett foglalkozni a napórákkal (1990. jan. 29-én kelt levelének közlései), elsősorban Burgenland tartomány napóráit kutatta fel, és két új árnyékorát tervezett, amelyek Eisenstadban (Kismarton), illetve Oberwartban (Felsőőr) kerültek felállításra.

További terve egy átfogó osztrák napóra-katalógus összeállítása, amelyhez nagy segítséget nyújtott számára az osztrák Kataszteri Hivatal mérnökeinek adatközlése. Az érdeklődők számára egy cikksorozatot közölt a Szövetségi Földhitel és Felmérési Hivatal folyóiratában ("Eich- und Vermessungsmagazin", 1985—86. évi füzeteiben), amelyben leírta a napórák szerkezetét, működését és szerkesztési módját. Az országot bejáró térképész és földmérő mérnökök igen sok napóráról adtak hírt. (Ez a módszer talán nálunk is beválna!)

A pontos leírás érdekében sokszorosított adatgyűjtő lapokat küldött a munkában résztvevőknek. Az egyes bejelentett napórákat maga is felkeresi, lefényképezi és leírja. A biztos napóra-adatokat folyamatosan számítógépes adatnyilvántartásba táplálja. Ilyen módon máris naprakész számítógépes katalógussal rendelkezik, amelyből az egyes napórák helyük, koruk, állapotuk, típusaik és kivitelük (festett, faragott, fém vagy kő stb.) pillanatokon belül lehívhatók (ismét egy utánzást érdemlő rendszer!).

A figyelemfelhívó cikkeknek is köszönhető, hogy Schwarzingер úr Ausztria jelenlegi területén már 1689 rögzített napórát tart számon, ezek közül mindössze 140 darabról nincsen még fénykép (8,3%). A ma Olaszországhoz tartozó Dél-Tirol területén — amely valaha Ausztria része volt — 471 napóráról van tudomása, amelyek közül azonban 297-ről nincsen fotó (63,1%). Annak megállapítására is nagy gondot fordítanak, hogy helyes-e az egyes napórák szerkesztése, tájolása, vagy sem. Jelenleg 264 ausztriai napóra bizonyult tévesnek (15,7%), 591-ről még nem tisztázott, hogy helyes-e vagy hibás (35,2%).

Igen érdekes az ausztriai napórák keletkezési kor szerinti megoszlása.

Meglepően kevés egyébként az igen régi napórák száma: a 13–14. sz.-ból csupán 2 db ismeretes, Alsó-Ausztriában, ugyanitt a 15. sz.-ból szintén csak 2 db, míg Felső-Ausztriában és Bécsben 1–1 ilyen korú árnyékórát tartunk számon, Tirolban pedig hármat. A máig fennmaradt rögzített napórák száma a 17. sz.-tól kezdve növekszik, érdekes hogy a 18. sz.-ban a legtöbb napóra Tirolban készült (117 darab ismert).

Karl Schwarzingger úr ez év tavaszán megbeszélést folytat Herrmann Mucke professzorral, a bécsi "Astronomisches Büro" vezetőjével, egy osztrák gnomonikai társaság megszervezése érdekében, valamint az ausztriai napórák katalógusának kiadásáról. E tervek megvalósításához a jelek szerint minden feltétel megvan. Mi pedig sikereket kívánunk osztrák barátainknak.

Összeállította: Bartha Lajos

Könyvajánlat

Helmut Schramm: Astronomische Instruments. Katalog. Staatlicher Mathematisch-Physikalischer Salon, Dresden Zwinger. 36. o. 38, részben színes ábra. Ára 5 NDK márka. (H. n. 1989)

A híres drezdai Zwinger sokoldalú múzeumegyüttesének egyik — számunkra igen érdekes — részlege a Matematikai-Fizikai Szalon voltaképpen a száz királyok csillagászati, földmérési és időmérő műszergyűjteményéből alakult ki. Kevesen tudják, hogy ez a műszaki múzeum egyike Európa legjelentősebb glóbusz, óra és napóra, geodéziai és asztronómiai eszköztárának. A múzeum munkatársai már közzétették a föld- és éggömbök, a napórák és a kerek órák részletes katalógusát. Most a csillagászati részleg vezetője, H. Schramm mérnök a régi távcsövek, távcsöves mérőeszközök gazdagon illusztrált katalógusát közölte.

A katalógus azonban jóval többet nyújt, mint egy egyszerű leíró jegyzék. A bevezetésben a szerző igen alaposan ismerteti a lencsés és a tükrös távcsövek történetét (sok új, kevésbé ismert adattal). Ezt követi a gyűjtemény 50 távcsöves műszerének igen részletes leírása. Itt nemcsak a műszerek műszaki adatait találjuk meg, de technikai érdekességekre, a gyártó cégre és az eszköztípus történetére vonatkozó tudnivalókat is. Végül 24 képtáblán a legérdekesebb műszerek, ill. azok egy-egy fontos részlete látható. A képeket átlapozva jó betekintést nyerünk a csillagászati eszköztípusok fejlődésébe, az 1600-as évek végétől a múlt század elejéig. Mindazok, akik a távcsövek története iránt érdeklődnek, haszonnal és gyönyörködve forgathatják ezt a katalógust, és talán kedvet kapnak a drezdai múzeum meglátogatására.

i. B. L.

ELCSERÉLNÉNK 1 db 200/1800-as mechanika nélküli távcsövet, 1 db 200x150-es nagyméretű síktükröt, 1 db 80/500-as optika nélküli Orgoványi-féle távcsövet, 1 db 80--100 mm átmérőjű, 800--1200 mm fókuszú akromátra és 2 db orthoszkopikus okulár (12,5 és 40 mm). (Kocska Tamás, 3600 úzd, Táncsics ltp. 6.)

ELADÓ 63/840-es Zeiss-objektív (4500 Ft). (Cieler Zoltán, 1094 Budapest, Tűzoltó u. 92.)

ELADÓ 155/1035-ös, Zeiss-mechanikához csatlakoztatható Newton-reflektor (Varga-tükrörrel), fotócsatlakozással, 6 cm-es excentrikus napszűrővel. Ezüstözött főtükör, védőréteges segédtükör (45 mm-es). Irányár 15 ezer Ft. Szintén eladó Zeiss 1,6-szoros Barlow. (Iskum József, 1041 Budapest, Ito u. 40. tel.: 166-2366/132)